

מבעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י, שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

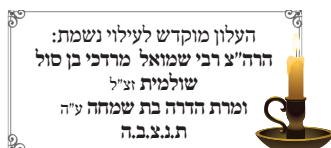

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שיעורים ליבו חפץ | כולל שיעורי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן ערוך אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות והתנועות | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקדים ואברכים עמלי תורה

יום ג' כ"ט אייר - יום ב' ו' סיון חג השבועות תשפ"א

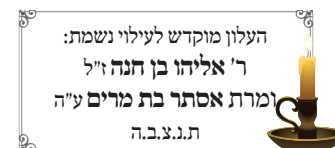
שבוע פרשת במדבר

העלון מוקדש לעילוי נשמות:
הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול
שולמית זצ"ל
ומרת הדרה בת שמוחה ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

מסכת יומא ל' - ל"ו

העלון מוקדש לעילוי נשמות:
ר' אליהו בן חנה ז"ל
ומרת אסתר בת מרים ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

דף ל'

אמר רב פפא: צואה במקומה - אסור לקרות קריאת שמע ...

ע"י מה שכתבנו בזה בברכות דף כ"ה.

תנו רבנן, הלכה בסעודה: אדם יוצא להשתין מים - נוטל ידו אחת ונכנס. דיבר עם חבריו והפליג - נוטל שתי ידיו ונכנס. וכשהוא נוטל - לא יטול מבחוץ ויכנס, מפני חשד, אלא נכנס ויושב במקומו ונוטל שתי ידיו, ומחזיר הטפיח על האורחין. אמר רב חסדא: לא אמרן אלא לשתות, אבל לאכול - נוטל מבחוץ ונכנס, דמידע ידיע דאנינא דעתיה. אמר רב נחמן בר יצחק: ואנא אפילו לשתות נמי, מידע ידיע דאנינא דעתאי.

מבואר בסוגיא, שאדם שיצא להשתין באמצע הסעודה ורוצה לחזור לסעודה ע"מ לשתות, צריך ליטול ידו ששפשף בה בפני המסובין, מחמת אנינות הדעת של המסובין. אמנם אם חזר לסעודה ע"מ לאכול אין צריך ליטול בפניהם כי לא יחשדוהו שחוזר לאכול בלי שיטול ידיו קודם. ואם דיבר בחוץ עם חבריו, והפליג שעה אחת או שתים, כיון שהפליג, הסיח את דעתו מסעודתו, ולא נזהר מלשמור את ידיו בנקיות, וידים עסקניות הן. ויש לחוש שמא נגע במקומות המטונפים.

ופירש רש"י, שהחזר לשתות נכנס שוב לסעודה בשביל לשתות ואינו רוצה לאכול, שכן היה מנהגם להאריך בשתיה אחר המזון, ומ"מ צריך ליטול שמא יתן פרוסה לתוך פיו.

והביא הב"י [סי' ק"ע], שגם ה"ר יונה [ברכות נ"ג ב' מדפי הגמ'] כתב שהטעם שצריך ליטול מפני שדרכם היה בשעת שתיה לאכול מעט דאי לאו הכי לא היה צריך ליטול ידו בשביל השתיה [וכן העתיק הט"ז ס"ק ב'].

וכתב שם בשם הגהות אשרי, שהיושב בסעודה ויצא והטיל מים ולא שפשף ניצוצות, אם יודע שלא נגע במקום הטינופת חוזר לסעודה ואינו צריך ליטול ידיו, אבל המיסך את רגליו פירוש שעושה גדולים ההוא ודאי צריך נטילה, ע"כ [ע"י להלן בביאור דבריו].

ובשו"ע [סימן ק"ע סעיף א'] כתב: היו מסובין בסעודה ויצא אחד להטיל מים, נוטל ידו אחת ששפשף בה; ואינו נוטל אלא בפני כולם, שלא יחשדוהו שלא נטל. וכתב הרמ"א: ואם לא שפשף אינו נוטל כלל, אם לא נגע במקום טנופת, אבל אם עשה צרכיו, ודאי צריך נטילה [הגהות אשרי הנ"ל].

וממשיך השו"ע: וה"מ לשתות, אבל לאכול נוטל אפילו בחוץ, דמידע ידיע דאנינא דעתיה ולא אכל בלא נטילה. ואם דבר עם חבריו והפליג, נוטל שתי ידיו כיון שהסיח דעתו. וכתב הרמ"א: והא דבעינן נטילה לשתיה היינו בתוך הסעודה, דחיישינן שמא יאכל, אבל בלאו הכי אין צריך נטילה לשתיה [כמש"כ רש"י ורבינו יונה הנ"ל].

וכתב המג"א [ס"ק ב'], שבאופן שנכנס לאכול וצריך ליטול אותה היד ששפשף בה, צריך לברך על נטילת ידים [כמ"ש סוף

הודעה חשובה

ניתן להקדיש את העלון מידי שבוע להצלחה או לע"נ, וכן אפשר לפרסם ספרים בלבד בעמוד האחרון של העלון, העלון מודפס 20,000 עותקים ומופץ בכל הארץ, מלבד זה הוא נשלח במייל לרובבות אנשים, ומהם זה נשלח לעוד רבבות רבות של אנשים, כך שמעיינים בו למעלה ממיליון איש מידי שבוע, בהקדשה אחת אתם מנציחים את יקירכם במפעל התורה וזיכוי הרבים מהגדולים בעולם, או זוקפים להצלחתכם את זכות הרבים ולימוד התורה של ציבור ענק זה, מעלת לימוד התורה היא הסגולה הבדוקה והמונחה יותר מכל הסגולות שבעולם, בסכום של 1,000\$ תוכלו לזכות בהקדשה זו, כל הקורס וזכה! רק שני הקדשות יופיעו מידי שבוע בעמוד הראשון של העלון! או פירסום של ספרים, עמוד שלם 1,000\$ וחצי עמוד 500\$, בפרסום זה אתם חוסכים הוצאות גדולות של הדפסה והפצה. לפרטים: בטלפונים או במייל המופיעים בתחתית העמוד. וכן ניתן לשלם בנדרים פלוס או בקהילות על שם מכון ראש פינה, ולכתוב שם את פרטי ההקדשה

כולל ומכון ראש פינה:

סי' קס"ד עיי"ש], דלא כאגודה, ומיהו אם אינו רוצה לאכול רק לשותות, א"צ ברכה, דמשום החשש [שמא יתן אוכל לפיו] א"צ ברכה. ובמשנ"ב [ס"ק ג'] העתיק דבריו שבאופן שנכנס לאכול צריך לברך על נט"י, והביא בשער הציון מש"כ שבנכנס לשותות א"צ לברך, אך כתב שהמאמר מרדכי חולק עליו בזה. וכתב במשנ"ב [ס"ק ו'] לעניין אם עשה צרכיו ורוצה לחזור ולשתות שכתב הרמ"א שודאי צריך נטילה, שלענין ברכת על נט"י יש מהאחרונים שכתבו שלא לברך גם בזה, ולעיל בסימן קס"ד הכרענו כדעת החיי אדם שבזה צריך לברך עיי"ש.

עוד כתב המג"א [ס"ק ג' ובמשנ"ב ס"ק ה'], שהלבוש כתב שמה שהתיר ההגהות אשרי לא ליטול אם יודע שלא שיפשוף, היינו דוקא לאכילה, אבל לשתיה צריך ליטול, כי יחשדוהו ששיפשוף ולא נטל. ולא נראה, דא"כ אפילו יצא לחוץ ולא השתין יהא צריך ליטול מפני החשד, אלא על כרחך כונת ההגהות אשרי, שכל התקנה ליטול ידיו בנכנס לשותות הוא מחשש שמא ראו ששיפשוף ולא ראו שנטל ויחשוד אותו, משא"כ כשלא שיפשוף אין לחשוש לזה, וכן משמע בב"ח, ובקצת נוסחאות כתבו את דברי הרמ"א להלן על אכילה, וליתא, וכ"כ האגודה דקאי גם על שתיה.

עוד כתב המג"א [ס"ק ד'], שאף אם דיבר עם חבריו והפליג, מ"מ א"צ לברך המוציא, כמ"ש רמ"א סי' קע"ח. והוסיף המשנ"ב [ס"ק י'], שזה אף אם ודאי נגע במקום הטינופת [א"ה]. ולענין ברכת על נטילת ידים בזה, עי' בעולת תמיד כאן שכיון שהסיח דעתו צריך לברך על נט"י. וכתב המג"א [ס"ק ה'], שבגמ' והרמב"ם והטור משמע שחילוק זה בין אכילה לשתיה קאי גם לגבי הפליג עם חבריו, אמנם בשו"ע היפך הסדר וכתב את דין הפליג עם חבריו אחר חילוק זה, ומשמע לדבריו שבהפליג עם חבריו לעולם צריך ליטול ידיו בפני המסובים, והסברא בזה היא שכיון שהפליג עם חבריו כבר אין לו בזה אנינות הדעת אף לאכול בלי נט"י, ולכך צריך ליטול בפניהם, וכ"כ בתרומת הדשן. ובשער הציון הביא דברי המג"א, וכתב שיש בזה דעות בפוסקים, ויש להקל בזה כהטור והרמב"ם והרא"ה, דגם בזה לענין אכילה מותר ליטול מבחוץ.

וכתב במשנ"ב [ס"ק ט'], בשם הברכי יוסף בשם ספר צרור החיים, דכשנטל פת בידו בשעה שמדבר א"צ נטילה שדעתו עליו ולא יסיח דעתו.

משנה. אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור, עד שיטבול ... גמרא. שאלו את בן זומא: טבילה זו למה? אמר להם: ומה המשנה מקודש לקודש, וממקום שענוש כרת למקום שענוש כרת - טעון טבילה, המשנה מחול לקודש וממקום שאין ענוש כרת למקום שענוש כרת - אינו דין שטעון טבילה? רבי יהודה אומר: סרך טבילה היא זו, כדי שיזכור טומאה ישנה שבדיו ויפרוש ...

ברש"י ותוס' כתבו בשם ירושלמי, שמה ששינונו נכנס 'לעבודה' הוא לאו דוקא, אלא אף הנכנס לא לשם עבודה טעון טבילה. אמנם התוס' ישנים והריטב"א צידדו, שדין זה

הוא דוקא בנכנס לעבודה. וברמב"ם [פ"ה ה"ד] העתיק לשון המשנה שאין נכנס לעזרה לעבודה, ודייק מזה הלחם משנה [פ"ד ממחוכ"פ ה"א], דמשמע דהרמב"ם סובר דוקא לעבודה, ודלא כפירש"י ותוס' שהביאו מירושלמי. ועי' מעשי למלך [שם בהל' ביאת מקדש] בהרחבה.

ובליקוטי הלכות [בעין משפט] הביא דיוק זה ודחאו, כי יש לומר שהרמב"ם רק העתיק לשון המשנה.

מבואר בסוגיא למסקנת הגמ', שנחלקו בן זומא ור' יהודה לגבי דין הטבילה של כל הנכנס לעזרה, שלבן זומא חיובה מק"ו מחיוב הכהן גדול לטבול בין עבודה לעבודה, וכ"ש הנכנס ומתחיל לעבוד, ולפי שיטתו הנכנס לעבודה בלי טבילה עובר בעשה אף שהעבודה אינה מחוללת, ולדעת ר' יהודה אינו עובר בעשה כיון שהטבילה בזה היא רק מדרבנן וכדי שיזכר מטומאה ישנה ויפרוש [ועי' בתוס' כמה סברות לפרוך הק"ו של בן זומא].

ובברייטא נאמר: "מצורע טובל" [היינו שהמצורע צריך טבילה ביום השמיני שהוא יום הבאת קרבנותיו אף שכבר טבל בשביעי שהוא יום טהרתו] ועומד בשער ניקנור, רבי יהודה אומר, אינו צריך טבילה, שכבר טבל מבערב. עוד שנינו בברייטא: "לשכת המצורעין ששם מצורעין טובלין. רבי יהודה אומר, לא מצורעין בלבד אמרו, אלא כל אדם". ומסקנת הגמ' דלר"י ודאי הנכנס לעזרה צריך טבילה [ובדין מצורע תלוי בתירוצי הגמ' בזה], אך לדעת חכמים דוקא מצורע צריך טבילה ד"דייש בטומאה", והיינו שכבר אינו רגיל להיזהר מטומאה אחר כל ימי צרעתו. וכן פסק הרמב"ם [פ"ד ממחוסרי כפרה ה"א] שהמצורע צריך טבילה ביום השמיני [שהוא יום הבאת קרבנותיו] אף שכבר טבל בשביעי [שהוא יום טהרתו] כיון דדייש בטומאה. ומשמע דוקא מצורע.

וכתב בלחם משנה, שלחכמים לא בעי טבילה כלל, ובליקוטי הלכות [בזבח תודה] כתב שזה נגד פשטות הסוגיא, שהרי היא משנה ערוכה בסוגיין שהנכנס לעזרה צריך טבילה, ולא נאמר בגמ' שיש מי שחולק ע"ז, ולכן כתב, שמה שלחכמים אין צריך טבילה היינו דוקא כשלא הסיח דעתו מטבילתו אתמול, ופסק שכן הלכה. ולגבי מצורע אפשר שבזה חמור מצורע שאף אם לא הסיח דעתו טעון טבילה, וכ"כ המאירי בפשיטות, אך לכאורה תלוי בתירוצי הגמ'.

חמש טבילות ועשרה קדושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום ... וכולן בקדש על בית הפרוה, חוץ מזו בלבד.

עי' מה שכתבנו להלן דף ל"ב בהרחבה.

... וכולן בקדש על בית הפרוה, חוץ מזו בלבד.

ברש"י ביאר, שהטבילות המיוחדות ליום הכפורים צריכות להיות בקודש דוקא, אבל הטבילה הראשונה של הכהן גדול ביוה"כ אינה מיוחדת ליום זה, שהרי אף בשאר ימות השנה הבא לעבוד עבודה צריך לטבול קודם שיעבוד, ולכן אין חיוב לטבול טבילה זו בקודש דוקא. ועי' בתוס' שסברא היא

טובל ועומד בשער ניקנור, הרי רבי יהודה חולק ואומר שאין המצורע טובל, ותיצרו התוס', כיון שלדעת חכמים עשו מעלה במצורע אפילו בביאה במקצת [משום דדייש בטומאה], נלמד מכאן גם לדעת רבי יהודה בכל אדם [מלבד המצורע], שחיבוהו חכמים לטבול אפילו בביאה במקצת.

איבעיא להו: מהו שיעשה סכין ארוכה וישחוט? תיבעי לכן זומא, תיבעי לרבנן דפליגי עליה דרבי יהודה. תיבעי לכן זומא; עד כאן לא מחייב בן זומא אלא לגואי, אבל לבראי - לא. או דילמא אתי לאימשובי? תיבעי לרבנן דפליגי עליה דרבי יהודה; עד כאן לא קאמרי רבנן התם - דלא קא עביד עבודה, אבל הכא דקא עביד עבודה - לא. או דילמא לא שנא? - תיקו.

ביאר בזבח תודה, שהספק לכן זומא דכיון שנמצא חוץ לעזרה לא יצטרך טבילה כלל ואף אם לא טבל מבערב, או דלמא אתי לאימשובי ואף אם טבל מבערב צריך לחזור ולטבול כדין כל הנכנס לעזרה שאינו מועיל מה שטבל מבערב, ולחכמים דר' יהודה המקילים בעלמא בטבל מבערב הספק דשמא דוקא שלא בשעת עבודה מיקל כשטבל מבערב, אך בשעת עבודה אפשר דאפילו טבל מבערב לא מהני.

[וכל זה לשיטתו שביארנו לעיל שלחכמים דר"י ודאי כל הנכנס לעזרה צריך טבילה, אלא שבמצורע מחמירים אף אם טבל מבערב, ולא כהלחם משנה הנ"ל].

משנה. פשט, ירד, וטבל, עלה ונסתפג. הביאו לו בגדי זהב ולבש וקידש ידי ורגליו. הביאו לו את התמיד, קרצו, ומירק אחר שחיטה על ידו. קבל את הדם וזרקו. נכנס להקטיר קטורת של שחר, ולהיטיב את הנרות, ולהקריב את הראש ואת האברים והחביתין, ואת היין. קטורת של שחר היתה קריבה בין דם לאברים, של בין הערבים בין איברים לנסכים. אם היה כהן גדול זקן או איסטניס - מחמין לו חמין ומטילין לתוך הצונן, כדי שתפיג צינתו.

פירש"י דכהן אחר הוצרך לגמור את השחיטה לפי שאין קבלת הדם כשרה רק בכהן גדול, וע"כ היה צריך למהר ולקבל. ולכאורה מבואר מכאן דא"א לכהן אחד לעשות שחיטה וקבלה כאחד, ותמה המקדש דוד [ס' ז'] דהא לעיל [כ"ה ב'] מיבעיא ליה להגמרא אי שוחט מקבל או זורק מקבל, דמבואר דשייך להיות גם שוחט וגם מקבל. ותיירץ המקדש דוד שבכל השנה דקי"ל שחיטה לאו עבודה היא, ושחיטה בזר כשרה, יכול לשחוט בשמאל ולקבל בימין, אבל ביום הכפורים שהשחיטה צריכה להיות דוקא בכהן גדול ע"כ בעינן ג"כ ימין בשחיטה, וע"כ א"א לו לקבל ולשחוט ביד ימין כאחד.

דף ל"ב

חמש טבילות ועשרה קידושין טובל. תנו רבנן: חמש טבילות ועשרה קידושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום, וכולן בקדש

שיטבול בחול דוקא כיון שעדיין לא נתקדש בבגדי קודש [ועי' גבורת ארי']. **וברמב"ם** [פ"ב ה"ג] כתב: כל הטבילות האלו והקידושין כולן במקדש שנאמר ורחץ את בשרו במים במקום קדוש, חוץ מטבילה ראשונה שהוא רשאי לטבול אותה בחול שאינה אלא להוסיף כוונתו, שאם יזכור טומאה ישנה שבידו יפרוש ממנה בטבילה זו לשמה. עכ"ל.

המקוה שבו היה טובל הכהן גדול את הטבילה הראשונה ביום היתה ע"ג שער המים, שהוא היה בקומה של העזרה [עי' לעיל י"ט א'], ואף שהשער עצמו היה קדוש בקדושת עזרה, מ"מ גגו שבו היה המקוה לא היה קדוש משום שגגין ועליות שע"ג העזרה לא נתקדשו בקדושת העזרה [ומקוה זה נמשך מעין עיטם, ומוכיחה הגמ' להלן ל"א א', שעין עיטם היה גבוה יותר מכ"ג אמה מקרקע העזרה, כי השער היה בגובה עזרה, והמקוה היה על גביו לכל הפחות בעומק שח' אמות, ובשביל שירדו לשם המים היה צריך להיות קצת משופע. ועי' ריטב"א ומאירי לעיל י"ט א', שגם המקוה שמעל לשכת בית הפרוה היה מעין עיטם].

את שאר טבילות היום היה מעל גבי לשכת בית הפרוה שהיתה בתוך העזרה ליד הקיר הדרומי של המקדש [עי' לעיל י"ט א' מה היתה משמשת, ולהלן ל"ה א' ע"ש מי נקראת פרוה], **ובתוס'** כיצד היה קדוש בקדושת העזרה, הא גגין ועליות לא נתקדשו [וע"ע בזה בראב"ד בתמיד ל' א', ובשפת אמת ושמועת חיים כאן].

דף ל"א

(מתחיל בדף ל' ב') אמר ליה אביי לרב יוסף: (לרבי יהודה דאמר סרך) טבילה (היא) זו חוצץ או אינו חוצץ? - אמר ליה: כל דתקון רבנן - כעין דאורייתא תקון.

ברש"י ביאר, שהספק בזה הוא רק לדעת ר' יהודה [וכן יש גורסים בגמ', ולפינו הוא במוסגר]. **ובתוס'** הקשו ע"ז שלא נזכר בגמ' שהספק רק לר", ולכך כתבו שהספק גם לכן זומא, שהרי גם לכן זומא יש היכי תימצא שהטבילה היא רק מדרבנן כגון שלא נכנס לצורך עבודה, ועל אופן כזה יש להסתפק אם דיני החציצה שוים לטבילה שהיא מדאורייתא.

העתיק בליקוטי הלכות את מסקנת הגמ' שדיני החציצה בטבילה זו היא כטבילה דאורייתא, וביאר [בעין משפט] הטעם **שהרמב"ם** השמיט דין זה, מפני שסמך על הכלל הידוע בכל הש"ס דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון.

לעיל מבואר לגבי מצורע ביום השמיני שלו שהוא יום הבאת קרבנותיו שעומד בפתח המזרחי של העזרה דהיינו שער ניקנור, ואינו נכנס כיון שלמחוסר כיפורים אסור ליכנס לעזרה, אך מכנים אצבעותיו לתוך העזרה כדי שיוכל הכהן להזות עליו מדם האשם, וכיון שכן צריך הוא טבילה. ומוכיחה הגמ' ממה שהוא חייב טבילה מחמת הכנסת הבהונות, שביאה במקצת שמה ביאה. **וברש"י** פירש לעיל שהספק של אביי היה לדברי רבי יהודה בלבד. ולפי זה תמחו התוס', איך רב יוסף פשט את הספק של אביי מהברייתא שמצורע

בבית הפרוה, חוץ מראשונה שהיתה בחול על גבי שער המים, ובצד לשכתו היתה.

נאמר בתורה בפרשת אחרי מות^א את סדר עבודת הכהן גדול ביום הכפורים, ונסכם בקצרה את ביאור המקראות עם דרשות חז"ל. הכהן גדול מקריב ביום הכפורים פר לחטאת ואיל לעולה משלו, ושני שעירי חטאת ואיל לעולה משל ציבור, כשבתחילה מקריב את החטאות שלו ושל העם, ובסוף את עולתו ועולת העם.

והנה סדר העבודה אינו מתחיל מהקרבות האמורים בתורה כמיוחדים ליוה"כ, שהרי צריך להקריב ביוה"כ גם את קרבן התמיד כמו בכל יום, וכיון שכל עבודות יוה"כ נעשים בכהן גדול – גם עבודה זו מוטלת על הכהן גדול, וכמגיע לעבודה זו בשחרית פושט את בגדי החול וטובל ולובש בגדי זהב ומקדש ידיו ורגליו, ולובש בגדי זהב כדן עבודת התמיד בכל השנה, ושוחט את התמיד וזורקו על המזבח כמצותו, ואחר כך נכנס להיכל ומקטיר קטורת של שחר ומטיב את הנרות, ומקטיר איברי התמיד והחביתין והנסכים ככל סדר התמיד של כל יום, ואחר התמיד מקריב הפר ושבעת הכבשים של מוסף היום, ואחר כך מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי זהב, וטובל ולובש בגדי לבן ומקדש ידיו ורגליו, ובא לו אצל פר החטאת שלו ומתודה על עוונותיו ועוונות ביתו, ואחר כך מגריל על שני השעירים, וקושר לשון של זהורית בראש המשתלח ומעמידו כנגד בית שלוחו ולנשחט כנגד בית שחיתתו, ובא לו אצל פרו פעם שנייה וסומך שתי ידיו על ראשו ומתודה וידיו שני, ומוסיף בו וידו על הכהנים [בני אהרן עם קדושיהם], ואחר כך שוחט את הפר ומקבל את דמו, ונוטל את המחתה וחותרה בה אש מעל המזבח מן הסמוך למערב, שנאמר מעל המזבח מלפני ה', ויורד ומניחה על הרובד שבעזרה, ומוציאין לו את הכף וכלי מלא קטרת דקה מן הדקה, וחופן ממנה מלא חפניו, ונוטל המחתה וכף הקטורת ומגיע לקדש הקדשים, וצובר

א [ויקרא טז ג-ג] בְּנֹתָ יִבְיָא אֶהְרֹן אֶל־הַקֹּדֶשׁ וּגו' כְּתֹנֶת־בָּד קָדֹשׁ יִלְבָּשׁ וּגו' וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת־בָּשָׁרוֹ וְלִבְשֵׁם וּגו' וְהִקְרִיב אֶהְרֹן אֶת־פֶּר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר־לֹו וּגו' וְלָקַח אֶת־שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים וְהֶעֱמִיד אֶת־אֶחָד לִפְנֵי ה' וּגו' וְנָתַן אֶהְרֹן עַל־שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גִּרְלוֹת וּגו' וְהִקְרִיב אֶהְרֹן אֶת־הַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגֹּרֶל לַה' וּגו' וְהִקְרִיב אֶהְרֹן אֶת־פֶּר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר־לֹו וְכִפֵּר בְּעֶדֶן וּבְעֵד בֵּיתֹו וּגו' וְלָקַח מִלֶּאֱ־הַמִּחְתָּה גִּחְלִי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי ה' וּמִלֶּאֱ חֲפָלָיו קִטְרֹת סַמִּים דָּקָה וְהֵבִיא מִבֵּית לִפְרֹכֶת וּגו' וְלָקַח מִדֶּם הַפֶּר וְהִנֵּה בְּאֶצְבָּעוֹ עַל־פְּנֵי הַכִּפֹּרֶת וּגו' וְשִׁחַט אֶת־שְׁעִיר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר לָעֵם וְהֵבִיא אֶת־דָּמֹו אֶל־מִבֵּית לִפְרֹכֶת וּגו' וְלָקַח מִדֶּם הַפֶּר וּמִדֶּם הַשְּׁעִיר וְנָתַן עַל־קֶרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וּגו' וְסִמֵּן אֶהְרֹן אֶת־שְׁתֵּי יָדָיו עַל־רֹאשׁ הַשְּׁעִיר הַחַי וּגו' וְבָא אֶהְרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדָיו הַבָּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבָאֹו אֶל־הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם. וְרָחַץ אֶת־בָּשָׁרוֹ בַּמַּיִם בַּמָּקוֹם קָדֹשׁ וְלָבַשׁ אֶת־בְּגָדָיו וַיֵּצֵא וַעֲשֶׂה אֶת־עֹלֹתוֹ וְאֶת־עֹלֹת הָעֵם וְכִפֵּר בְּעֶדֶן וּבְעֵד הָעֵם. וְאֶת חֶלֶב הַחֲטָאֹת יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ.

את הקטרת על גבי הגחלים בידו לפנים במחתה, ואחר כך יוצא מן ההיכל ושוחט את השעיר ומקבל את דמו ונכנס בו לקדש הקדשים, ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין בדי הארון, ויוצא ומניחו על כן הזהב שני שבהיכל, ואחר כך נוטל דם הפר מעל הכן ומזה ממנו על הפרוכת כנגד הארון שמונה הזיות ומניח דם הפר ונוטל דם השעיר ומזה ממנו על הפרוכת כנגד הארון שמונה הזיות, ואחר כך מערה דם הפר לתוך דם השעיר ומחזיר הכל למזרק שהיה בו דם הפר, ועומד לפנים ממזבח הזהב בין המזבח והמנורה, ומזה מדם התערובת על קרנות מזבח הזהב מבחוץ, ואחר כך בא אצל שעיר המשתלח וסומך שתי ידיו על ראשו ומתודה על כל עוונות בית ישראל, ומשלח את השעיר למדבר, ומוציא אימורי פר ושעיר שהכניס דמן לפנים ונותן בכלי, ומשלח השאר לבית הדשן לשריפה, ויוצא לעזרת הנשים וקורא שם אחר שיגיע השעיר למדבר, ואחר כך מקדש ופושט בגדי לבן וטובל ולובש בגדי זהב ומקדש ידיו ורגליו, ועושה השעיר הנעשה בחוץ, שהוא מכלל קרבנות מוסף היום ומקריב אילו ואיל העם שנאמר ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם, ומקטיר האימורין של פר ושעיר הנשרפין, ולשיטת רש"י [ד"ה שכל] אחר כך מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי זהב וטובל ולובש בגדי לבן ומקדש ונכנס לקדש הקדשים ומוציא את הכף ואת המחתה, ואחר כך מקדש ופושט בגדי לבן וטובל ולובש בגדי זהב ומקדש ומקריב תמיד של בין הערבים, ומקטיר קטרת של בין הערבים ומטיב את הנרות של בין הערבים כשאר הימים, ולשיטת הרמב"ם [פ"ב ה"ב] הוצאת כף ומחתה נעשית אחר הקרבת תמיד של בין הערבים קודם לקטרת ונרות. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי זהב ולובש בגדי עצמו ויוצא לביתו.

נמצא שעושה בזה ה' טבילות ועשרה קידושים, ולרבי מאיר מקישים פשיטה ללבישה, מה לבישה - לובש ואחר כך מקדש, אף פשיטה - פושט ואחר כך מקדש. ולרבנן מקישים פשיטה ללבישה, מה לבישה - כשהוא לבוש מקדש, אף פשיטה - כשהוא לבוש מקדש. ולרבנן בטבילה הראשונה לא היה מקדש אלא פעם אחת [על לבישת בגדי הקדוש] בלבד, הקידוש האחרון, בשעה שהכהן הגדול גומר את כל עבודות היום, כאשר הוא פושט את בגדי קדש, ולביש [ולובש] בגדי חול, עביד ליה התם עושה שם קידוש נוסף, שהוא הקידוש העשירי. וכן פסק הרמב"ם [שם].

... לפי ששנינו: הביאו לו את התמיד, קרצו ומירק אחר שחיטה על ידו, וקיבל את הדם וזרקו. יכול לא מירק יהא פסול. - יכול לא מירק יהא פסול? אם כן הויא ליה עבודה באחר, ותניא כל עבודות יום הכפורים אינן כשרות אלא בו! - הכי קאמר: יכול יהא פסול מדרבנן ...

הקשו על דברי הגמ' דהו"ל עבודה באחר אם אחר שוחט, דהא לקמן [מ"ב א'] איכא מ"ד דאפי' פרו של אהרן כשר באחר, ואפי' מאן דפוסל זה דוקא בפרו דאתי לעבודת היום וקאי עליה אלעזר וחוקה, משא"כ תמידין ומוספין. אך כל זה

על שחיטה, אבל על קבלה וזריקה נראה בתוס' שפשוט דגם בתמיד הוא דאורייתא. אמנם בריטב"א בשם הרמב"ם כתב שהוא דין דרבנן, הובא בכסף משנה [פ"א ה"ב]. ועי' לעיל דף ב' שהארכנו בזה.

דף ל"ג

... לכך שנינו: רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה - וכי מאחר דאפילו פסולא מדרבנן ליכא, למה לי למרק? - מצוה למרק.

בקובץ הערות [סי' י"ח אות ח' וקובץ שיעורים חולין אות י"ט] כתב לדייק דמשמע מלשון זה דמירוק אינו אלא מצוה דרבנן. ומ"מ שרי, אף דיש כאן איסור דאורייתא כמו בחובל בטריפה דחייב, כדאיתא בפסחים [ע"ג א'].

וביאר דהיינו משום דכיון דהותרה שבת לקרבנות ציבור, הותרה לגמרי לכל דבר שיש בו איזה צורך אפילו לצורך מצוה דרבנן. ודומה למש"כ תוס' ביצה [י"ב א' ד"ה ה"ג רש"י] דאוכל נפש דהותרה ביום טוב הותרה אף לצורך מצוה דרבנן. וכ"כ עוד ברא"ש [פ"ח דיומא סי' י"ד] בשם מהר"ם רוטנברג דאם פיקוח נפש הותרה בשבת, מותר אף לשחוט בשבת וא"צ להאכילו נבלה, כמו שמותר לשחוט ביום טוב אפילו למ"ד דמה"ת עוף א"צ שחיטה, ורק מדרבנן צריך שחיטה, הרי דהיכי דהותרה, שרי גם בשביל חובה דמדרבנן.

אלא דהקשה מ"ש מציצין שאינן מעכבין את המילה, דאם סילק ידיו קיי"ל בשבת [קל"ג ע"ב] דאסור לחזור עליה, וה"נ כיון דהכהן גדול סילק ידיו מלשחוט, למה מותר לכהן אחר למרק כיון שאינו מעיקר השחיטה. ותירץ דהכא כיון שעבודת הקרבן עדיין לא נגמרה, הו"ל כעדיין לא סילק ידיו דשרי לחזור.

אביי מסדר מערכה משמיה דגמרא, ואליבא דאבא שאול: מערכה גדולה קודמת למערכה שניה של קטורת, מערכה שניה של קטורת קודמת לסידור שני גזירי עצים, וסידור שני גזירי עצים קודם לדישון מזבח הפנימי, ודישון מזבח הפנימי קודם להטבת חמש נרות, והטבת חמש נרות קודם לדם התמיד ...

כתב בליקוטי הלכות, שכל הנידון בזה הוא על הסדר הוא רק לכתחילה, אבל בדיעבד כשר גם אם שינה הסדר. וביאר בזבח תודה, שדוקא לגבי מעשה יוה"כ שנינו להלן שאם הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום, כדדרשינן שם, אבל בעלמא לא.

ברמב"ם [פ"ו מתמידין] וכן בסמ"ג מבואר שפסקו כרבנן דבקטרת בין בין הה' נרות לב' נרות, ודלא כאבא שאול, ואף שסידר אביי אליביה. אמנם בדברי הטור [או"ח סי' מ"ח] נראה שנקט להלכה כדברי אביי וכאבא שאול, עיי"ש בב"י. וכתב בליקוטי הלכות, שכן סוגיא דעלמא לומר בכל יום "אבי הוה מסדר מערכה" וכו'.

כתב המנחת חינוך [מצוה קלב אות ד] דהנה לא הזכיר אביי כאן מתי נעשית המערכה שהיתה לקיום האש לדעת ר' יוסי ולדעת ר' מאיר לקמן [מג"ב ומ"ה א'].

ותירץ דהיות ור' יהודה שם פליג עלייהו וס"ל דלא היתה מערכה לקיום האש, על כן אביי בפלוגתא לא קא מיירי ולא רצה להזכיר מערכה זו. ועיין בתוס' שם [מה ע"א] ד"ה ר' יוסי עיין שם.

ובלחם משנה פ"ב מהל' תמידין ומוספין [ה"ד] גם הקשה קושיא הנ"ל, ותירץ דמערכה זו של קיום האש אין לה שעה קבועה ואין לה סדר, שבכל שעה מהיום יכול לעשותה, וע"כ לא הזכיר אביי מערכה זו עיין שם.

תנו רבנן: ונסכו רביעת ההין. ילמד של שחרית משל ערבית. רבי אומר: ערבית משל שחרית. בשלמא לרבנן - האי בתמיד של בין הערבים כתיב, אלא רבי מאי טעמא? - אמר רבה בר עולא: אמר קרא לכבש האחד, איזהו כבש שנאמר בו אחד - הוי אומר זה תמיד של שחר. ורבנן: מאי אחד - מיוחד שבעדרו. - ורבי: מומבחר נדריך נפקא. ורבנן: חד בחובה וחד בנדבה, וצריכי.

בתוס' כאן כתבו, דנפק"מ בציבור שלא היה להם נסכים אלא לאחד מהם, למ"ד דגמר של ערבית משל שחרית, של שחרית עיקר, ויקריב בשחרית, ולמ"ד דגמר שחרית מערבית, של ערבית עיקר ויקריב בערבית ע"כ. אמנם ברבינו חננאל כאן כותב, דאין נפק"מ לדינא בין רבי לרבנן ורק משמעות דורשין איכא בינייהו ע"ש. ובזבח תודה האריך אם לדעת התוס' הלכה כרבי או כרבנן.

... אמר רבא, שמע מינה מדריש לקיש: עבורי דרעא אטוטפתא - אסור. היכי עביד - מדרעא לטוטפתא.

רש"י פירש דכוונת רבא לענין להקדים הנחת תפילין של יד לפני הנחת תפילין של ראש, והתוס' הקשו דא"כ מאי איריא מצד דאין מעבירין על המצות תפ"ל דילפינן לה בהדיא במנחות [לו א'] מוקשרתם לאות על ירך והדיו לטוטפות בין עיניך. וע"כ פירשו דאיירי לענין סדר הנחתן בתיק א"נ לענין משמוש.

ותמה הטורי אבן [מגילה ו' ב'] דמ"מ צ"ע למה לן קרא להקדים הנחת תפילין של יד להנחת תפילין של ראש תפ"ל מצד הא דאין מעבירין על המצות דהא בזרוע פגע תחילה. ותירץ דלולא קרא הוי אמינא דתפילין של ראש קודמין משום דקדשי טפי, וכדאמרינן במנחות [לב ב'] דאין עושין מתפילין של ראש תפילין של יד דמעלין בקדש ואין מורידין, וקי"ל דכל המקודש מחבירו קודם לחבירו.

כתב השו"ע [סי' כה סעיף א'] דאם פגע בהתפילין לפני הטלית, אין מעבירין על המצות [עיין שם בלבוש דהוא מן התורה, וילפינן ל' מדכתיב ושמרתם את המצות, ואחז"ל מצוה הבא' לידך אל תחמיצנה], ולכן צריך ללבוש התפילין ואח"כ הטלית.

ב' שבותין א' כיבוי עשיות ברזל ב' טבילה בחמין. ותירץ ע"פ מש"כ האבן עוזר דל"א דב' שבותין אסורין רק אם הם א' מתוך השני כגון שצריך לעלות באילן ליטול מוקצה, אבל הכא כל שבות לחודיה קאי ושרי.

דף ל"ה

בשחר היה לובש פלוסין של שמונה עשר וכו'. ותנא מניינא אתא לאשמועינן? - הא קא משמע לן: דבציר מהני לא נעביד. הא אי בציר מהני וטפי אהני - לית לן בה. דכולי עלמא מיהת דשחר עדיפי, מנא לן? - אמר רב הונא בריה דרב עילאי: אמר קרא: בד בד בד - מובחר בבד.

בפירוש מהגאון הקדמון רבי משה ניהרין זצ"ל על סדר "אתה כוננת" דיוהכ"פ [ע' נד] כותב: בשחר הי' לובש בגדי בד מובחר של י"ח מנה וכו' ע"כ. ובפירוש [שי"ל ע"י מכון משנת רבי אהרן] כותב: מש"כ בגדי בד מובחר, אף שלא נזכר במשנה, הוא ע"פ המובא בגמרא ובירושלמי "בשחר היה לובש פלוסין של שמונה עשר וכו'". ובמשנה פלוסין נזכר רק בדברי ר' מאיר, ורש"י פירש "פשתן של מדינת פלוסין שהוא חשוב ומעולה". ובגמרא "דכולי עלמא מיהת דשחר עדיפי מנא לן אמר רב הונא בריה דרב עילאי, אמר קרא בד בד בד מובחר בבד", [ופירש רש"י "בד בד ארבעה זימני כתיב בלבישת בגדי שחרית למימר דהוי בד בד המובחר בבד"]. ולדעת ר"מ של שחר היו של י"ב מנה, ושל בין הערביים של שמונה מאות זוז [ח' מנה] ע"כ.

ולהלן מביא עוד מהאבודרהם: ותמצא בפרשת אחרי מות כתיב בד בד ה' פעמים, עולים בגי' ל', לרמוז שהיו נלקחים בל' מנה ע"כ.

ובהג"ה [שם] כותב: ושמא הוא רוצה לפרש בזה דברי הירושלמי יומא פ"ג ה"ו "מאי כדון רבי נחמן בשם רבי מנא בשחר כתיב בד בד ארבעה פעמים ובמנחה כתיב בד", ובקריית ספר [פ"ח מהל' כלי המקדש] כתב שאילו היו פחותים משיעור זה לא היו חשובים ליוה"כ. ובגבורת ארי כתב ששיעור ל' מנה הוא הלכה למשה מסיני ע"כ.

ויש לציין למש"כ הרמב"ם [פ"ח דכלי המקדש הלכה ג'] שס"ה צריך שיהיו שוים ל' מנה וע"ש במשל"מ.

דף ל"ו

ראשו לדרום ופניו למערב. היכי משכחת לה? אמר רב: בעוקם את ראשו. ונוקמיה להדיא! - אמר אבבי: גזירה שמא ירביץ גללים. תנו רבנן: כיצד סומך? הזבח עומד בצפון ופניו למערב, והסומך עומד במזרח ופניו למערב, ומניח שתי ידיו בין שתי קרנות של זבח, ובלבד שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הזבח ומתודה; על חטאת עון חטאת, ועל אשם עון אשם, ועל עולה עון לקט שכחה ופאה ומעשר עני, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר: אין עולה באה אלא על עשה, ועל לא תעשה שניתק לעשה.

וכתב המגן אברהם שם [ס"ק א'], דאם התפילין הם בכיסם דעדיין אינם מוכנים להניח אותם ל"ש בזה אין מעבירין על המצוות. וראי' לזה דלהלן [סעיף יא] דיש מי שאומר שאסור להוציא התש"ר מהתיק עד שתהא התש"י מונחת, והמקור הוא עפ"י קבלה כמוש"כ בבית יוסף, וקשה דתפוק ליה משום אין מעבירין על המצוות, כמוש"כ כאן התוס', אלא ע"כ משום דכשהם בכיסם אין בהם משום אין מעבירין על המצוות.

אמנם דעת המחבר וכן דעת הט"ז [ס"ק י'] דגם בתוך הכיס שייך הק דאין מעבירין על המצוות. וכתב הפמ"ג [בא"ס ס"ק א'] ליישב מש"כ המחבר בסעיף יא לאסור להוציא התש"ר לפני שהניח התש"י רק מטעם האיסור על פי קבלה, דאירי התם אפילו כשאדם אחר מוציא, דאז ל"ש אין מעבירין על המצוות דאין בדעתו של האחר להניח, אפ"ה לא יוציא התש"ר לפני שהוא הניח התש"י.

בנשמת אדם הביא ראייה להט"ז ממש"כ התוס' בשם רבינו אליהו דכשמשמש ימשמש של יד תחלה, והרי הכא בדרך כלל התש"י הוא מכוסה, ואעפ"כ שייך אין מעבירין על המצוות.

בביאור הלכה [ריש סי' כה] דחה ראייה זו, דאין כוונת המג"א דכשהם בכיסם אין בהם משום אין מעבירין על המצוות משום שאינו נוגע בהם, אלא משום שעדיין אינם מוכנים למצוה, וא"כ כשהתש"י מונחת לו על זרועו הרי מתקיים עכשיו בזה מצוותו.

דף ל"ז

אם היה כהן גדול זקן או איסטניס וכו'. תניא, אמר רבי יהודה: עשיות של ברזל היו מחמין מערב יום הכפורים, ומטילין לתוך צונן, כדי שתפיג צינתן. - והלא מצרף! - אמר רב ביבי: שלא הגיע לצירוף. אבבי אומר: אפילו תימא שהגיע לצירוף, דבר שאין מתכוין מותר.

המרדכי הל' מקואות [ס' תש"נ] כתב דאין לטבול במקואות חמין גזירה שיבא לטבול במרחצאות. וכתב שם בזה"ל ואף על גב דתנן בפרק א"ל הממונה אם היה כה"ג איסטניס מחמין לו חמין מטילין לתוך הצונן כדי שתפיג צינתן, י"ל בכמה דברים התירו שבות במקדש ואסור בגבולין מדרבנן, וכדאשכחן בסוגין לגירסת התוס' דאין שבות במקדש.

ויש להעיר מדברי המרדכי על המהרש"א [שבת מב א] שכתב דלא אמרינן אין שבות במקדש רק באיסורי שבת ולא בשאר איסורין, דהא איסור טבילה בחמין משום גזירת מרחצאות אינו איסור שבת, וק"ל.

בשו"ת חתם סופר [יו"ד סי' ריד] הקשה דהא דכמו דב' שבותין לא התירו בין השמשות כמו שכתב הרע"ב בעירובין, ה"ה ב' שבותין לא התירו במקדש, ולדברי המרדכי יש כאן

ברמב"ם [סוף"ג מהל' מעשה הקרבנות] מבואר דנוסח זה הי' מתוודה גם כשהוא מתודה על שוגג בלבד, כגון שמביא חטאת. וכן משמע מלשונו בהל' תשובה [ה"א ה"א] דכתב וז"ל: כל מצות שבתורה כו' בין בזדון בין בשגגה, כשיעשה תשובה כו' כיצד מתודין אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי.

וצריך לבאר אם הוא חטא בשגגה למה יתודה עכשיו על עוונות ופשעים, שהם במזיד. וביאר **באבי עזרי** [הל' תשובה שם] דהרי על עבירה באונס א"צ כפרה, דאונס רחמנא פטריה, משא"כ על השגגה צריך להביא קרבן, והטעם בזה משום שהיה לו לעיין ולבדוק, וא"כ באותו שוגג יש שמץ של מזיד, די"ל דניחא לי' במה שעשה, ולכן צריך להביא כפרה ולהודות גם על מזיד.

וכתב **שהגרי"ז מבריסק** זצ"ל הגיד לו משום הגר"א לבאר הפסוק בשמואל ב' [פי"ב פי"ג] "ויאמר דוד אל נתן חטאתי לד'. ויאמר נתן אל דוד גם ד' העביר חטאתך וגו'", והנה יש פסיק בין חטאתי לבין לד', וביאר הגר"א דדוד היה מתודה על חטאו, ורצה לומר חטאתי עויתי פשעתי, אלא איך שאמר חטאתי, הפסיקו נתן הנביא ואמר לו גם ד' העביר חטאתך וגו'.

והוסיף הגר"א שזהו ביאור הפסוק [תהלים ל"ב ה'] "חטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי, אמרתי אודה על פשעי לד', ואתה נשאת עון חטאתי סלה". והיינו שדוד אמר הודעתי ואמרתי

שחטאתי, וגם רציתי לא לכסות ולהתוודות על עוונותי ופשעתי. אולם ד' נשא וכיפר העון מיד כשאמר חטאתי וש"י.

וביאר הדברים עפ"י הנ"ל שכל שוגג מתודה גם על המזיד, מכיון שיש בתוך השוגג משהו מן המזיד, משא"כ בחטאו של דוד, גילה לנו הקדוש ברוך הוא היודע מחשבות ע"י נביאו שהי' כאן רק שוגג גרידא, ולא הי' בו משהו מן המזיד, ולכן מכיון שאמר חטאתי הפסיקו הנביא לומר שכבר נתכפר חטאו ודי בכך. ע"כ.

ועל פי זה יש לבאר גם המשך הפסוקים [שם ו'] על זאת יתפלל אליך כל חסיד לעת מצא, ואמרו חז"ל [ברכות ח' ע"א] לעת מצא זו אשה, רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו, אלו מים הזידונים, שלא יגיע לכלל עון ופשע.

כתב **המנחת חינוך** [מצוה שסד אות ה], דנראה פשוט דנוסח הזה אינו אלא במתודה על הרבה עבירות וכמו הכא בכהן גדול, אבל המתודה על חטא אחד ממה נפשך אם היה שוגג סגי בחטאתי לחוד ולא יוסיף ועויתי ופשעתי והרי דובר שקרים, ואם מזיד הוא למה יאמר חטאתי, ומנא לן לומר דמתודה על עבירות אחרות שנשכחו ממנו וכדאיתא לעיל דעל עולה מתודה עון עולה [בלבד], והמנחת חינוך נדחק בלשון הר"מ הל' תשובה [פ"א ה"א] דמשמע ממנו דבכל גווני צריך להתוודות בנוסח הזה, ע"ש. [וע"ע באבי עזרי ובספר לתשובת השנה הל' תשובה פ"א].